

Olvasok(k)

Könyvtárpedagógia és olvasástanítás kéz a kézben

Országos Tudományos Diákköri dolgozat

Kálmán Dalma

Pécsi Tudományegyetem

Osztatlan tanárképzés IV. évfolyam, történelemtanár és állampolgári ismeretek tanára –
könyvtárostanár

Témavezető:

Dr. Egervári Dóra, PhD

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Könyvtár-és Információtudományi Tanszék

Pécs, 2023

(Lezárás dátuma: 2023. 01. 10.)

Absztrakt

A dolgozatom a könyvtárpedagógia témáját járja körül, illetve az olvasás tanításához fűződő kapcsolatait tárja fel. A 2020-as Nemzeti alaptanterv alapján készítettem el egy olyan oktatást kiegészítő programot, amely a magyar nyelv és irodalom tantárgy tanítását segíti elő az általános iskola alsó tagozatában. Fókuszban a játékos tanulás áll, ennek jegyében először azt vizsgáltam meg, hogy az iskolai könyvtár, illetve a könyvtárostánár milyen szerepet tölthet be a tanulási folyamatokban a könyvtárpedagógia segítségével. Az alaptantervben felsoroltak szerint olyan óraterveket állítottam össze, amelyek az egyes témakörökben megadott javasolt tevékenységek adta lehetőségekhez igazodik. Mindezek mellett a Tankönyvkatalógusban fellelhető jelenleg használt tankönyvek segítségével létrehoztam egy alternatív lehetőségekről szóló listát, ez a felsorolás hagyományos, papíralapú könyveket tartalmaz, régebbi és kortárs szerzők kötetei is egyaránt megjelennek.

Tartalom

1. Bevezetés.....	4
2. Könyvtárpedagógia az iskolában	7
2.1. Lehetőségek az első és a második évfolyamon	12
2.2. Lehetőségek a harmadik és a negyedik évfolyamon	16
3. Alternatív lehetőségek – tanulást segítő könyvek az közoktatásban.....	20
3.1. Richard Scarry: Nagy tesz-vesz ABC	24
3.2. Mérei Ferenc: Ablak-zsiráf.....	24
3.3. Betűzgető könyvek	24
3.4. Érsek Rózsa: Vidám meseolvasó I.	26
3.5. Klasszikus tanulást támogató könyvek és átdolgozásai	28
3.6. Bosnyák Viktória művei	31
3.7 A tanulást segítő könyvek értékelése.....	32
4. Összefoglalás.....	36
Irodalomjegyzék.....	38
Felhasznált források.....	38
Felhasznált szakirodalom	39

1. Bevezetés

A kutatásomban arra kerestem a választ, hogy ma a magyar oktatási rendszerben milyen szerepet biztosít a Nemzeti alaptanterv és a kerettanterv az iskolai könyvtárnak és a könyvtárostanároknak, milyen módjai lehet annak, hogy megkezdődjön a diákok könyvtári felhasználóvá nevelése, kutatási módszerem a dokumentum- és szövegelemzés volt. A fókuszban az általános iskola alsó tagozata állt, ezen korosztályon belül tekintettem át a magyar nyelv és irodalom tanóra keretein belül, hogy az ő tanulási folyamataikban milyen segítséget vagy kiegészítést tud nyújtani az iskolai könyvtár.

Alapfeltevésem az, hogy a gyerekek a mai átalakuló világunkban egyre kevesebbszer vesznek a kezükbe könyveket vagy kerülnek más módon szembe különböző olvasmányokkal örömszerzés céljából. Egy 2017-es reprezentatív kutatásfelmérést vettem alapul, amiben rendhagyó módon az olvasni nem tudó korosztályt szokásait is vizsgálták és összegyűjtötték többek között a kedvelt olvasmányokat és műfajokat, valamint az internetezés és az olvasás összefüggéseit a 3-18 éves korcsoport körében (Gombos, Tóth és Péterfi, 2019). Az eredményeket áttekintve nem sok változás észlelhető a korábbi felmérésekkel összehasonlítva, hiszen az iskolások körében a kedvenc szerzők és könyvek sorában továbbra is az iskolai kötelezők domináltak, míg az olvasni nem tudó korcsoportnál a szülői kedvencek jelentek meg. Az utóbbinál maguk a szülők is azért választhatták ezeket a szerzőket (Csukás István, Lázár Ervin, Fekete István), mert tudják, hogy illik ezeket ismerni, azonban ők maguk sem olvasták örömmel ezeket, hiszen túl koraiak ezek a szövegek ebben az életszakaszban (Gombos, Tóth és Péterfi, 2019). Ezt a jelenséget hívjuk irodalmi pedofiliának, amikor a gyermek nem a korosztályának megfelelő könyvekkel találkozik vagy olvas (Gombos, Tóth és Péterfi, 2019), és ez nem csak otthoni környezetben, hanem az oktatási intézményben is megjelenik.

Ma a legelfogadottabb nézet az, hogy az iskola előtti időszaknak nagyobb szerepe van az olvasóvá nevelésben, majd az olvasási technikák elsajátítása és az első kézbe vett könyv meghatározó a későbbiekben (Gombos, Tóth és Péterfi, 2019), így könyvtárostanárként is arra szeretnék törekedni, hogy ezt a folyamatot elősegítsem. Ez a tevékenység otthonról, az elsődleges szocializációs környezetből indul el. A család az, amely leginkább formálja a gyermeket, így az általuk folytatott olvasási szokások a család minden egyes tagjára kiterjed, ezt a családi írásbeliséget és műveltséget nevezi a szakirodalom family literacy-nek (Gombos, Tóth és Péterfi, 2019). Ez a szakasz készíti elő az iskolában történő olvasóvá nevelést, hiszen olyan ismereteket és tudást hoznak onnan, amelynek az átadására az iskola kevésbé képes (Bourdieu, 1967). Azonban ezen kutatásom fókuszában az ezután következő időszakot vizsgáltam, az általános iskola alsó tagozatát, ahol megkezdődik az olvasási technikák

elsajátítása és az önálló olvasóvá válás folyamat. A gyerekek családi háttere mindig eltérő, a könyvkultúrához való viszony a szülői mintát követve öröklődik (Gombos, Tóth és Péterfi, 2019), így az oktatási intézmény feladata lenne az, hogy ezeket az egyenlőtlenségeket kisimítsa, a különbözőségeket mérsékelje. Ha a rendszer nem biztosít megfelelő teret ehhez a munkához, akkor erre az adott tanárnak kell ügyelnie, de ezeket a feladatokat az iskolai könyvtár és a könyvtárostanárral is elláthatja (Gombos, Tóth és Péterfi, 2019).

Majd a saját gyermekemmel is szeretném megismertetni a mese, a fantázia világát és az ebből szerezhető tapasztalatokat és élményeket. Szeretném, ha ezt nem csak otthon látnák majd, hiszen ahogy egyre idősebbek lesznek, egyre több időt is töltenek majd az iskolában, ahol lássuk be, sokszor nem a korunkhoz megfelelő ismereteket oktatják, ezért szeretnék egy olyan programot megalkotni, ami elsősorban növeli a könyvtár szerepét az oktatási rendszerünkben, fejleszti és modernizálja a mai olvasáskultúrát, illetőleg felértékeli a könyvtárosok/könyvtárostanárok szerepét.

Fontosnak tartom, hogy ezt a projektet az alsóbb korosztálynál indítsam, ez lenne az általános iskola alsó tagozata. Ezek a kisdíákok belépnek az iskola kapuján és rögtön azzal szembesülnek, hogy tanulni kell, tankönyvek-tankönyvek hátán és a játék is háttérbe szorul, majd eltűnik. Játékra nem sok idejük marad, hiszen a 10 perces szünetek nagy része öltözködéssel és fegyelmezéssel telik, vagy esetleg a napköziben, ahol házi feladatot írnak, majd, ha mindenki elkészült talán van idő játékra, ameddig a szülők érte nem jönnek.

Egyáltalán nem azt állítom, hogy csak játszani kell az iskolában, a hangsúly inkább a játékos tanuláson lenne. A játékos tanuláson, ami egy átmenetet tud hozni és élvezhetőbbé tenné az egész iskolai jelenléte, hiszen ilyen módon a legenergetikusabb gyereket is le lehet kötni, mivel ők nem ahhoz vannak szokva, hogy napi 6 tanórán keresztül üljenek egy helyben. Jelentősen szembetűnő az átmenet hiánya és valamilyen módon erre szeretnék megoldást keresni, leginkább a humán tárgyak szintjén, hiszen a saját tanulmányaim és leendő végzettségem is ehhez kapcsolódik.

Mindezek alapján a dolgozatomat két részre bontottam: először végigveszem azt, hogy mit is takar a könyvtárpedagógia, mint fogalom. Miképpen és hogyan tud megjelenni az oktatásban, az iskolai könyvtár ma milyen lehetőségeket nyújt a diákoknak, illetve a könyvtárostánárral milyen módon tudja segíteni a tanulási folyamatokat. Az értekezésem második fele sorra veszi azt, hogy az olvasástanításnak milyen kapcsolódási pontjai lehetnek a könyvtárpedagógiához és az iskolai könyvtárhoz. Áttekintem azokat a tanulást segítő mesekönyveket, amelyek a 2020-as Nemzeti alaptanterv által biztosított mozgástérben belül ki tudják egészíteni a tankönyvekben megfogalmazott elsajátítandó tartalmakat.

Ennek a témának a körbejárását több szempontból is fontosnak tartom. Az otthoni környezetben sok családnál előfordulhat az, hogy nincsenek könyvek vagy éppen csak a minimális mennyiség, hiszen maga a szülő sem tartja értéknek, így már a gyerek sem fogja. Esténként elmaradhattak vagy nem is volt jellemző felolvasás, ami létfontosságú egy kisgyermek fejlődésében, illetve idősebbként már más elfoglaltságot talál, például elkezd sportolni vagy hangszeren játszani. Ha a másik oldalt nézzük, akkor ott az iskola és az oktatási rendszer. Magyarországon az óvoda már ennek a rendszernek a része, mivel ez már kötelezővé vált a gyerekek számára. Három évig tart az óvodai szakasz, ahonnan ezután szintén kötelező továbblépni az iskolai szakaszba. A probléma ezzel az, hogy az első osztályba készülő kisgyermek sokszor nem egyidősek és ebből fakadóan az agyi fejlettségük is eltérő, ami rengeteg nehézséget fog okozni az adott gyereknek, az osztálynak és a tanárnak is. A mai magyar oktatási rendszer csak nagyon nyomós indokkal engedni meg a plusz évet az óvodában, így az ilyen gyermekeket már az első hónapban kikezdi az oktatási rendszerünk, ahol nyoma sincs egy 5-6 éves igényeihez mért módszerhez és eljáráshoz. Fontos szem előtt tartani, hogy ezek a gyerekek is emberek, az iskolának kötelessége lenne valamilyen szinten a saját terén belül létrehozni egy biztonságos környezetet, ahol a gyerek, gyerek maradhat, majd egy problémamentes átmenettel a korához képest tudjon fejlődni.

Hol kellene ezt kezdeni? Leendő pedagógusként egyértelmű, hogy az én feladatom az, hogy az iskolai környezetet gyerekbaráttá tegyem, ami jelen helyzetben egyáltalán nem az, így ennek a problémának a megoldására szeretném felhasználni a könyvtárpedagógiát. Elsőként el kell fogadnunk azt, hogy a mai gyerekeket nem ugyanazok a művek szólítják meg, mind az idősebb korosztályt, hiszen az igények szükségszerűen változnak és más, őket foglalkoztató kérdésekre keresik a választ (Kusper, 2019a). Elsődleges célnak tekintem azt, hogy az iskolai könyvtárral és a könyvtárpedagógia segítségével olvasót neveljünk a gyerekekből, majd a későbbiekben felhasználót, amely egy folyamat, de ehhez meg kell érteni ezt a generációt és azt, ami őket foglalkoztatja. Azt, hogy ők mit, miért és hogyan olvasnak vagy olvasnának, fel kell fedni és ez alapján válaszokat kellene kínálnunk azokra a kérdésekre, amelyekre egy-egy könyvben megtalálhatják a válaszokat (Kusper, 2019a).

Ez alapján felmerülhet, hogy a fiatalabbak klasszikust vagy kortársat olvassanak (Kusper, 2019a), amire a válaszom az, hogy mind a kettő egyenlő módon fontos, csak nem mindegy mit választunk. Ha az egyikre vagy a másikra fektetünk nagyobb hangsúlyt, nem azt kapjuk meg, hogy miért jó vagy hasznos olvasni, nem kapunk mellé semmit sem. A gyermek- és ifjúsági irodalom kulcsa az, hogy az olvasó választ kapjon a kérdéseire, találkozzon olyan művekkel, amelyek alkalmasak a befogadására és felkeltik az érdeklődését, hiszen csak így válhat

olvasóvá (Kusper, 2019a). Az általános iskola alsó tagozatán is egyértelműen vannak ilyen kérdések a kisdíjakban, hiszen az általuk ismert világ teljesen átalakult az őket körülvevő emberekkel és körülményekkel. Így tudna segítségül szolgálni számukra egy-egy mese, történet vagy éppen tanórai foglalkozás, amely a játékos tanulás és az önismeret szolgálatában áll.

2. Könyvtárpedagógia az iskolában

A szakirodalom nem sokszor említi a könyvtárpedagógiát önálló tudományterületként, az esetek többségében az olvasáspedagógiával kapcsolják össze, hiszen az olvasás népszerűsítése és az olvasóvá nevelés megteremti a két fogalom között az egységet (Dömsödy, 2018). Ha önállóan közelítjük meg ezeket a definíciókat, akkor sokkal nagyobb teret tudunk biztosítani a fejlődésüknek, sokféle elképzelés születhet, amelyek előre mozdítják mind az elméletet, mind a gyakorlatot. Helena Radlinska megfogalmazásában a könyvtárpedagógia egy olyan tudomány, amely a könyvtári nevelőhatások alapjaira és módjaira fordít figyelmet (Vörös, 2001), emellett egy másik összefoglalásban így jelenik meg a fogalom: olyan pedagógiai tudományterület, mely a könyvtárnak az olvasásban, az információszerzésben, a nevelésben betöltött szerepe elméleti, módszertani, gyakorlati vetületét vizsgálja és elemzi (Emmerné, 2004).

Iskolai könyvtár alatt érthetünk egyszerre médiatárat, forrásközpontot és oktatási intézményt is (Csík, 2020). Egyszerre része a könyvtári hálózatnak és az iskolai szervezetnek, ezáltal elkerülhetetlenné válik az, hogy mind a két oldal igényit kiszolgálja, ennek köszönhetően az együttműködés is szükségszerűvé válik (Csík, 2020). Jogosan vetődhet viszont fel az a kérdés, hogy iskolai könyvtár hogyan és miképpen tud részt venni az oktatási folyamatokban azon kívül, hogy a polcain megtalálhatóak a kötelező olvasmányok és a tankönyvek? Van-e ma létjogosultsága az iskolai könyvtárnak az információs korban és a tudásalapú társadalomban? Miképpen tudna hozzájárulni az információs műveltség fejlesztéséhez olyan körülmények között, amikor a létezését csak a közoktatási törvény biztosítja és esetlegesen a fenntartó és a pedagógusok sem tartják olyan fontosnak a meglétét?

Az iskolai könyvtár elsősorban a tanulást szolgálja, alapfeladatai közé tartozik az oktató-nevelő munka segítése, ez az ismeretátadás színtere, elérhetővé teszi a tudásközvetítés különböző eszközeit, és mindezek mellett még a különféle szabadidős tevékenységek helyszínéül is szolgálhat (Csík, 2020). Ellenben tapasztalataink alapján a legtöbb esetben ezek nem tudnak mindig megvalósulni, hiszen a hatályos Nemzeti alaptanterv nem tér ki olyan módon a könyvtárakra, mint a korábbi változatai. Jelenleg nincsenek kötelező könyvtárhasználati órák beépítve a kerettantervbe és a tanmenetekbe, így ez a tevékenység

innentől kezdve kizárólagosan az adott pedagógus felelőssége, hogy megismerteti a diákjaival, avagy sem. Az általános iskolai alsó tagozatára vonatkozó magyar nyelv és irodalom tantárgyról szóló részt megvizsgálva és fókuszba emelve, azt lehet észrevenni, hogy egyes témaköröknél jelenik meg alternatívaként a javasolt tevékenységeknél a könyvtárlátogatás.

A kerettantervben alsó tagozaton csak kétszer jelenik meg a könyvtárlátogatás, mint ajánlott elfoglaltság. Először *A magyar ábécé – a betűrend* (NAT, 2020) című részben, majd az *Olvassunk együtt! Közös olvasmányok* (NAT, 2020) témakörben bukkan fel újra. Mind a két esetben lehetőség nyílik arra, hogy a diákokat megismertessék az iskolai könyvtárral és bemutassák a funkciót, hiszen egy oktatási intézményben szükségszerű, hogy az információszerzéshez és ahhoz tartozó eszközöket használatához egyenlő esélyt biztosítson a tanulás és a saját érdeklődési kör miatt (Csík, 2020). Nélkülözhetetlen kiemelni a saját érdeklődési kör fontosságát, hiszen egy iskolai könyvtárnak nagyobb mértékben kellene részt vállalni abban, hogy az állományában ne csak azok a könyvek legyen fellelhetőek, amelyek a különböző tanulási folyamatokhoz kapcsolódnak, gondolok itt a tankönyvekre, atlaszokra és szótárakra. Fokozottabban kellene ügyelnie arra, hogy az intézmény könyvtárostánára az oda járó tanulónak a korosztályukhoz mértén olyan irodalommal is ki tudja szolgálni, amely nem csak a kötelező és klasszikus szépirodalmat foglalja magába, hanem kortárs szerzők is megjelenhetnének a polcokon, így potenciálisan több olvasót lehetne bevonítani. Az ehhez szükséges anyagi bázis nem mindig adott az ilyesfajta olvasásnépszerűsítési akciókhoz, így olyan módszerekhez érdemes nyúlni könyvtárostánárként, amelyek mind a két oldalnak meg tudnak felelni.

A tanulók, a tanulási folyamatok és a pedagógusok támogatásában az iskolai könyvtár feladatainak egyik legfontosabb aspektusa az olvasásfejlesztésben betöltött pótolhatatlan szerep (Csík, 2020), másik szemszögből pedig a magyar nyelv és irodalom oktatásában a klasszikus szépirodalom nevelőerejébe vetett hit (Dömösdy, 2018). Már a legkisebbeknél hatalmas szerepet kapnak a magyar és nemzetközi irodalom nagy alakjai, a műveiken keresztül próbálják több-kevesebb sikerrel átadni olyan készségeket és képességeket, mint az empátia, szociális érzékenység, segítőkészség, vagy éppen felelősségtudat. Azonban úgy hiszem, hogy 18-20. század művészei nem olyan nyelvezettel és szókinccsel dolgoztak, amely egy mai 10 év alatti kisdíáknak a szövegértését, szókinccsének fejlesztését és tanulási folyamatait segítené elő, sőt egyes esetekben meg is nehezíti.

Ma a magyar oktatási rendszerben az olvasástanítás sajnos nem azonos az olvasás megszerettetésével (Dömösdy, 2018). A kerettantervben megfogalmazott törzsanyag, illetve a tankönyvekben szereplő olvasmányok és a hozzájuk kapcsolódó feladatok nem alkalmasak

teljes mértékben arra, hogy az olvasást hiánypótló módon elsajátítsák és esetlegesen megszeressék a gyerekek. Ilyen esetekben túl kell látnunk azon, hogy nem a tankönyvekben fogjuk kizárólagosan megtalálni azokat a támpontokat, amelyek segítségünkre lehetnek. Az olvasásnak mindig is nagy szerepe volt az emberiség történetében és kétségeket kizáró módon a jövőben is megkerülhetetlen lesz, így, ha az oktatási rendszer nem tudja biztosítani a megfelelő kereteket, akkor a könyvtáraknak kell igyekeznie, hogy más ismeretközlő formákat is vegyen figyelembe (Csík, 2020). Ezeket a formákat közelebbről is megnézve, beszélhetünk hagyományos és elektronikus módszerekről is, viszont a dolgozatomban szeretnék kizárólagosan a tradicionális, papíralapú eszközökre hagyatkozni.

Ma a fiatalok már a legkisebbektől kezdve sokkal otthonosabban és természetesebben mozognak a digitális világban, ami mindaddig nem jelent problémát, amíg megfelelően és tudatosan használják a rendelkezésükre álló szűretlen és tömördek információt. Az idősebb generációkkal ellentétben az ifjabb korosztálynak nem okoz problémát az interneten böngészni, sokkal inkább egy könyv jelenthet komolyabb gondot. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2020 őszén folytatott felmérése is azt mutatta, hogy a 7-16 éves kor közötti gyermekek médiaeszköz használata a korábbi évek eredményeihez képest nagymértékben megnőtt. A megkérdezettek közül a 7-8 éves korosztály 63%-a használ valamilyen számítástechnikai eszközt, a 9-10 éveseknek pedig a 81%-a (NMHH, 2021). Ezeken az összegeken is látható, hogy a hagyományos ismeretszerzés visszaszorul, emiatt tartom fontosnak, hogy a tankönyvek és a digitális oktatási tartalmak mellé olyan tanulást segítő könyveket is tudjanak használni, amelyek játékos és nem tantermi módon egészíthetik ki a tanulási folyamatokat. De ez mindenekelőtt a legfiatalabbaknál kellene, hogy kiemelt célként jelenjen meg, így a kutatásomban az általános iskola alsó tagozatának igyekeztem olyan felsorolást összeállítani és óraterveket írni, amelyekben az iskolai könyvtár és a könyvtárpedagógia is szerepet kap.

Amikor könyvtárpedagógiáról beszélünk, akkor erről a fogalomról két dolog juthat az eszünkbe: az olvasóvá nevelés és az olvasással nevelés (Dömösdy, 2018). Persze ezt a fajta tevékenységet lehetőségeink szerint bármelyik könyvtártípusban el tudjuk végezni, viszont úgy hiszem, hogy mégis az iskolai könyvtár az a színtér, ahol ez a legcélszerűbb. Kötelezettségei közé tartozik magának a könyvtárnak a népszerűsítése, hiszen a tanulók többsége általában nincs is tisztában azzal, hogy az intézményükben van-e egyáltalán iskolai könyvtár; az oktatás támogatása elméleti és gyakorlati síkon, kulturális tevékenységek képviselése és szorgalmazása, illetve közösségi térként való működése.

A hivatalos előírásokkal, valamint a szakma elképzeléseivel ellentétben az iskolai könyvtár oktatói tevékenysége és feladatai az utóbbi években háttérbe szorultak és a megújítás is várat

magára (Csík, 2020). Azt mindenképpen el kell ismerni, hogy a lehetőségek évről évre beszűkülnek, az anyagi háttér korlátozott, és még az oktatási rendszer köré szervezett előírások sem biztosítanak olyan teret az könyvtárostanároknak, amelyre szükség lenne. Ahogy a rendszer és a világ változik, úgy kell az iskolai könyvtárosnak is tennie valamit annak érdekében, hogy az általa képviselt intézmény megtarthassa a létjogosultságát. Bármennyire is nehéz elszakadni a különböző könyvtárakat körbevevő sztereotípiáktól, meg kell mutatni a társadalomnak azt, hogy az új, modern könyvtár már nem az, ami mellett az idősebb generációk felnőttek.

A modern könyvtárról nem tudunk addig véleményt formálni laikusként, ameddig nem találkozunk az esetleges újításokkal, ehhez a legalkalmasabb az a korosztály, akiket az oktatási rendszer formál. Az iskolai könyvtáraknak kellene a legnagyobb mértékben foglalkoznia könyvtárpedagógiával, hiszen a könyvtárostanárságot leginkább ez határozza meg. Egyéb intézménytípusokban, mint például egy városi könyvtárban, sokkal szélesebb a felhasználói kör a korcsoportokat tekintve, ezáltal több szempontból is teljesen más módszereket kell használni egyszerre. Egy közoktatási létesítményben ez máshogyan jelenik meg, mivel itt a tanulás támogatása olyan kizárólagos célt jelent, amelyhez lehet igazodni. Lényegesnek tartom kiemelni azonban azt, hogy a megszabott kereteken belül is van mozgástér, amit ki kell használni ahhoz, hogy felhasználóbaráttá tegyük az iskolai könyvtárat, mivel nem a könyvtárra szabjuk az olvasót, hanem a könyvtárat az olvasóra korosztályhoz és érdeklődési körhöz mérten.

A 2020-as NAT ehhez kapcsolódóan fogalmazta meg azokat a célokat, amelyeknek meg kell felelni és teljesíteni kell. Ide tartozik az összefüggések és az integrált tudásnak a kialakítása, a forrásalapú tanulásszervezés és problémahelyzetek megoldása különböző információforrásokon keresztül, mindezekre pedig az informatika tantárgyat jelöli ki (Dömösdy, 2018). Könyvtárhasználati órák hiányában csak egy szemlélet kerül bemutatásra a diákoknak az információ felhasználásával kapcsolatban, így a tanulási folyamat hiányos lesz. Egy könyvekkel teli környezetben (legyen az otthon vagy az iskolában) egészen más aspektusból közelíthetők meg az információs műveltség különféle részei. Az információs műveltség definícióját az Amerikai Könyvtárosok Egyesülete fogalmazta meg a legjobban: ez egy olyan képesség, amely során az egyén felismeri, mikor van szüksége információra, és képes megtalálni, értékelni, valamint hasznosítani azt, tehát az információs műveltséggel rendelkező személy megtanult tanulni (Varga, 2008). Így a jelenleg használatban lévő kerettantervből kimaradt könyvtárhasználati órákra igenis szükség van, viszont a fennálló körülmények miatt más módon kell kihasználni őket.

Nem az a cél, hogy az első ilyen foglalkozásokat követően haladéktalanul megkezdődjön a felhasználóvá nevelés, annak egy távoli végpontnak kell lennie. Fokozatosan kell haladni a könyvtárpedagógiával, mivel ez egy hosszú folyamat. Vissza kell térni az alapokhoz, elsősorban érezzék magukat otthon a könyvtári környezetben, barátkozzanak meg a könyvekkel, a történeteikkel, illetve azokkal a hatásokkal, amelyekkel találkozni fognak ezen az úton. Lépésről-lépésre indokolt haladni, hiszen elsősorban arra kell koncentrálnia egy könyvtárostanárnak, hogy a tanulási folyamatokat elősegítse a megadott kereteken belül.

A különböző korosztályokat befolyásoló olvasási tényezők az iskolából hatnak (Dömösdy, 2018), az esetek többségében ezek alatt a tankönyveket értjük. A tankönyvekben és az olvasókönyvekben hosszú évek óta ugyanaz a feldolgozandó anyag, újítás és kortárs művek nem találhatóak meg bennük, így a látókörük inkább beszűkül az iskolás éveik alatt. A gyermekek az olvasással már az iskola előtt találkoznak, óvodában vagy otthon nyelvi fejlesztés és beszédfejlesztés okán (Dömösdy, 2018). Ezen interakciók leginkább mesekönyvekre szűkülnek le, amelyekben rengeteg illusztrációval is találkozhatnak, illetve napjainkban egyre népszerűbbé válnak a csendeskönyvek is. A kisgyermekek többségénél iskola előtt alakul ki a könyvekhez való viszony, amely leginkább a családi kulturális hagyományokra épül (Dömösdy, 2018), viszont ez a fajta kötelék sokszor nyoma veszt, amikor megtörténnek az első találkozások az olvasókönyvekkel.

Az általános iskola alsó tagozatában az olvasástanításban a kizárólagos célnak kellene lenni a technika elsajátítása és sikerélmények szerzése szórakoztató olvasmányokon keresztül (Dömösdy, 2018), viszont felmerülhet a kérdés, hogy vajon ezek a folyamatok szükségszerűen csak az előírt tankönyveken keresztül történhetnek-e meg. Nem célom az, hogy az olvasástanítás jelenlegi helyzetét, állapotát és módszerét taglaljam, azonban ameddig van arra lehetőség és léteznek olyan kötetek, amelyek alkalmasak arra, hogy kiegészítsék a tanulmányokat, igenis használni kell alternatívákat. **Dolgozatom későbbi szakaszában** részletesen is kitérek arra, hogy milyen opciók vannak a tanulást segítő könyvek esetében, ahol kizárólagosan csak a hagyományos, papíralapú olvasmányokra koncentrálok.

Egy könyvtárostanár jelenleg a lehetőségeihez mérten olyan módon veheti ki a részét az oktatás és a tanulási folyamatok segítésében, hogy az iskolai könyvtár polcain rendszeresen megjelenhetnek olyan dokumentumok, amelyek segítik a diákokat, illetve az érdeklődési körüknek megfelelő kortárs irodalommal is kiszolgálhatják őket. Azonban, mint ahogy az előzőekben említettem már, az alsó tagozatos kerettantervben szerepelnek olyan elemek, amelyek esélyt nyújtanak arra, hogy az iskolai könyvtáron keresztül a könyvtárpedagógia megjelenjen egyes órákon.

2.1. Lehetőségek az első és a második évfolyamon

Elsőként az első és a második évfolyam témakörei által kínált lehetőségeit tekintem át. A Népmesék, műmesék témakör az értékközvetítésen és a képességfejlesztésen alapszik, feladatai közé tartozik többek között az érzelmi nevelés, olvasástechnika és szövegértő olvasás fejlesztése (NAT, 2020). Javasolt tevékenységeknél megjelenik egy élő meseírónak a meghívása vagy egy író-olvasó találkozóknak a megszervezése, amelynek helyszínének egy iskolai könyvtár tökéletesen megfelelne, ezzel támogatva az oktatási intézmény kulturális tevékenységét. Ezzel a tanórát kiegészítő elfoglaltsággal egy nagy probléma van: a törzsanyagban és a hozzá kapcsolódó tartalmakban kijelölt írók többsége már elhunyt, így az ilyesfajta találkozóknak a megvalósulása nem lehetséges. Ilyen esetben lehet áttekinteni egy olyan felsorolást, hogy kik lehetnek azok a kortárs szerzők, akiknek olyan műveik vannak, amelyek a tanulást segítik elő és tudnak olyan foglalkozást tartani a szaktanárral és a könyvtárostanárral együtt, amely a diákok javát szolgálja. A dolgozatomban *Alternatív lehetőségek* című fejezetében említésre kerülnek ilyen írók, mint például az új Már tudok olvasni! – program szerzői, vagy éppen Bosnyák Viktória író, aki hosszú évek óta rendszeresen járja az iskolát és különféle izgalmas órákat tart a tanulóknak.

Témaköröket tekintve az alsóbb évfolyamon van még egy, amiben szerepet kaphat a könyvtárpedagógia, ez *A magyar ábécé – betűrend*. Ez az egység is képességfejlesztésen alapszik, középpontban a hang- és betűanalízis, betűrendbe sorolás és a szótárhasználat is áll (NAT, 2020). Javasolt tevékenységként a könyvtárlátogatás áll, amire szeretnék bemutatni egy olyan óratervet, amely a kooperatív tanulásmódszertanon alapszik. A kooperatív tanulási forma kiscsoportos foglalkozásokon alapszik, ahol a lexikális ismeretek mellett a szociális kompetenciák és az együttműködési képesség kap nagy szerepet (Óhidy, 2021). A diákok egy csoportmunka keretein belül dolgoznak együtt, ahol az egyenlőség és a közös felelősség fogja szervezni az egész tanulási folyamatot. Egy ilyen óraterv öt részből áll: lépések megfogalmazása, időtartam és felhasznált eszközök feltüntetése, tanári szerepek megfogalmazása, és a teljesült kooperatív alapelvek jelölése. Az utóbbihoz tartoznak balról jobbra: az egyéni felelősségvállalás biztosítás, az egyenlő részvétel és hozzáférés folyamatos biztosítása, a párhuzamos interakciók biztosítása, valamint az építő és ösztönző egymásrautaltság kialakítása (Arató és Varga, 2012). Az itt feltüntetett óraterveknek az alapja és a hozzájuk tartozó lábjegyzetek a Kooperatív gyakorlatok II. (Andl, Trendl és Varga, 2018) című könyvből származnak.

Szak: történelemtanár és állampolgári ismeretek tanára – könyvtárostanár

Az óra célja: Könyvtárhasználati óra alsó tagozatosoknak a magyar nyelv és irodalom nevű óra keretein belül, melynek célja a játékos tanulás elősegítése könyvtári környezetben. A témakörben megtanult fogalmak (magánhangzó, mássalhangzó, ábécé, betűrend) ismételése és használata gyakorlatban.

Évfolyam: 1-2. évfolyam

Témakör: *A magyar ábécé – betűrend*

Fejlesztési követelmények: betűrend és ABC ismételése, beszédfejlesztés, kifejező készség fejlesztés

1. sz. táblázat: Óraterv az 1-2. évfolyamosok számára

Lépések ¹	Idő ²	Eszköz ³	Tanári szerep ⁴	Kooperatív alapelvek ⁵			
				1	=	II	☐ ☐
1. Sorrendbe rendezés	10 perc	papír, színesceruza	feladatismertetés, koordinálás	x		x	x

¹ A tanórán konkrétan megtett lépések (tanári és diák egyaránt). Ebben jelennek meg a kooperatív tanulásszervezés fogalmai (struktúrák megnevezése)

² Percben megadva, minden lépéshez hozzárendelve.

³ Az adott tevékenységekhez szükséges eszközök (pl. papír, toll, kiosztandó feladat stb.)

⁴ Az adott lépés során a tanár tevékenysége (pl. feladatismertető, instruáló, monitorozó, koordináló, összegző stb.)

⁵ A négy tanult kooperatív működésének ellenőrzése az adott lépésben. (jelölése: működik || álló egyenes, nem működik = vízszintes egyenes)

Mindenki írja fel a nevét a kiadott papírra, vezeté- és keresztnévvel együtt. Ezt követően keressük meg a nagybetűket és karikázzuk be egy színesceruza segítségével. 1.1 Sorrend kialakítása A vezetéknév bekarikázott betűje alapján az osztály álljon betűrendbe rendben úgy, hogy az ábécé első betűje álljon az ablakhoz, az utolsó pedig az ajtóhoz! Mindenki kérdezze meg a mellette állót a helyes sorrend kialakításának érdekében!							
2. Csoportok kialakítása Nézzük meg, hogy kik azok, akiknek magánhangzókkal vagy mássalhangzókkal kezdődik a neve és a két tábor alakítson csoportot! Elkerülhetetlen, hogy a mássalhangzóval kezdődő nevek többen legyenek, így ők alakítsanak a nagy csoporton belül mikrocsoportokat a betűrend alapján.	10 perc		feladatismertetés, koordinálás		x	x	x
3. Csoportfeladat Szaktanárral egyeztetve kérdezzük meg a diákoktól, hogy melyik volt a legutóbbi olvasmányuk, ki a	20 perc	könyvtári könyvek	feladatismertetés, koordinálás, monitorozás	x	x	x	x

szerzője és ez alapján melyik az a betű, amivel az ő neve kezdődik. 3.1 Feladat ismertetése Magyarázzuk el a diákoknak, hogy miképpen működik a könyvtár: minden polcról kilóg egy betű, ami azt jelöli, hogy egyes könyvek írójának milyen betűvel kezdődik a vezetékneve; betűrendi-jel = Cutter-szám 3.2. Keresési feladat A mikrocsoportokból kijelölni egy-egy főt, hogy keressék meg a megbeszélte betűnél azt a könyvet, amelyhez a már megbeszélte szerző tartozik (a könyv lehet eltérő, lehetőleg a szerző legyen azonos).							
4. Reflexió A csoportjaikhoz visszatérő diákok ellenőrizték le, hogy ténylegesen az a könyv került hozzájuk, amelyiknek kellett, majd szóforgóban a mikrocsoportok vitassák meg, hogy mit tanultak és ismételték át az adott órán a betűrendről, az ábécéről és a könyvtári keresésről.	5 perc	könyvtári könyvek	koordinálás, monitorozás		x	x	x

2.2. Lehetőségek a harmadik és a negyedik évfolyamon

A harmadik és negyedik évfolyamról is hoznék kettő darab példát arra, hogy az iskolai könyvtár miképpen is jelenhet meg a magyar nyelv és irodalom órán alsó tagozatban. Először is nézzük meg a Mesék, történetek témakört, ahol javasolt tevékenységként az interjú készítése jelenik meg (NAT, 2020).

Bosnyák Viktória neve már ebben a fejezetben megjelent és a következőben is lesz szó a könyveiről, és itt újra őt szeretném felhozni és beépíteni egy óratervbe. Itt a Tündérboszorkány című írását szeretném felhasználni, amely a negyedik osztályos Olvasókönyv I. kötetében is megjelenik egy részlet erejéig, tehát ilyen módon kapcsolódni is tud a törzsanyaghoz.

Amit emellé beemelnék, az a Tündérkönyvtáros-program, ami a mai napig működik. Egy olyan projekt, amelynek keretein belül az adott intézmény könyvtárosát, legyen az iskolai vagy gyerekkönyvtár, nevezni lehet Tündérkönyvtárosnak, ha legalább 5 tanuló leadja az ajánlását pár mondatban kifejtve, hogy az adott személyt miért tartják alkalmasnak erre a címre (Nyugati Tér, 2021). Ennek a státusznak az elnyerésével a könyvtáros egy olyan mesébe illő vagy éppen varázslatos kisugárzást kaphat, amellyel mágikus közeget teremthet meg a könyvtárának, így a fiatalabb korosztályból több felhasználót vonzhat be esetlegesen.

A Tündérboszorkány tartalmát tekintve szintén egy tündérkönyvtárossal szól, aki egyszerre tündér és boszorkány is, így őt lehetne azonosítani az adott intézmény iskolai könyvtárosával. Ez alapján lehetne egy interaktív interjút tartani a könyvtárban, amivel a beszéd fejlesztését, lényegkiemelő képességet, szókincsbővítést, vagy éppen a mérlegelő gondolkodást lehet gyakorolni. De ez a feladat ugyanúgy megjelenhet írásban is: az adott osztály közösen fogalmazza meg azokat a kérdéseket, amelyeket fel szeretnének tenni a könyvtárosnak. Esetleg a feladatot lehetne azzal is nehezíteni, hogy minden egyes kérdésük más-más betűvel kezdődjön, a válaszokat meg az iskolai könyvtár megfelelő polcain kell megkeresni, tehát, ha M-mel kezdődött a kérdés, akkor az M betűnél keressék a feleletet.

Végül az Olvassunk együtt! Közös olvasmányok témakörhöz szeretnék még bemutatni egy szintén kooperatív óratervet. Javasolt tevékenységnél itt újra a könyvtárlátogatás jelenik meg, így az iskolai könyvtár szolgálna az óra helyszínéül, ahol az ábécé ismétlésének keretein belül a közösen vagy egyénileg olvasott történetekről lenne szó, valamint az ábécé-rend alapján való tájékozódás is kulcsszerepet kapna.

Szak: történelemtanár és állampolgári ismeretek tanára – könyvtárostanárr

Az óra célja: Könyvtárhasználati óra alsó tagozatosoknak a magyar nyelv és irodalom nevű óra keretein belül, melynek célja az olvasás népszerűsítése a kisdíákok között, illetve alapszintű tájékozódás elsajátítása könyvtári környezetben.

Évfolyam: 3-4. évfolyam

Témakör: *Olvassunk együtt! Közös olvasmányok*

Fejlesztési követelmények: betűrend és ABC ismételése, beszédfejlesztés, kifejező készség fejlesztés

2. sz. táblázat: Óraterv a 3-4. évfolyam számára

Lépések	Idő	Eszköz	Tanári szerep	Kooperatív alapelvek			
				I	=	II	☐ ☐
1. Véleményvonal Mennyire szeretsz olvasni? Mindenki gondolja át egy tízes skálán, az ablaknál állók nagyon szeretnek, ajtónál állók kevésbé, mindenki kérdezze meg a mellette állót! 1.1 Csoportok kialakítása az eredmények alapján Más véleményen lévő diákok kerüljenek lehetőleg 4 fős csoportokba.	5		instruálás, koordinálás	x	x	x	x
2. Egyéni feladat	5		feladatismertetés, monitorozás	x			

Mindenki a vezetékeve kezdőbetűje alapján keressen a megfelelő polcon (minden polcról kilóg egy betű, ami azt jelöli, hogy egyes könyvek írójának milyen betűvel kezdődik a vezetékeve; betűrendi-jel = Cutter-szám) egy könyvet és térjen vissza a csoportjához a kiválasztott kötetel.							
3. Szóforgó Mindenki térjen vissza a megszerzett könyvvvel a kialakított csoportjához. Beszéljék meg, hogy ABC rend szerint milyen sorrendben következnek egymás után és ez alapján mondják el, hogy ki milyen könyvet hozott, ellenőrizték, hogy mindenki jól teljesítette-e a feladatot.	5	könyvek	feladatismertetés, monitorozás	x	x	x	x
4. Ablak Mindenki az egyéni jegyzetlapjára írja le az eddigi kedvenc könyvét, olvasmányát, meséjét, majd a csoport közösen kiválaszt egyet a javaslatok közül. Fontos, hogy mindenki mondjon legalább két indokot, hogy miért az legyen, amit ő kiválasztott. Egy közös lapon pedig a kiválasztott könyvről megbeszélte dolgokat gyűjtik ki.	15	papír	feladatismertetés, koordinálás, monitorozás	x	x	x	x

5. Szóforgó az egész osztállyal Mindegyik csoport megosztja a kiválasztott könyveket, az óra mutatójának megegyező irányban haladva. Mindenki érvel a választott kötet mellett, a többiek kérdéseket tehetnek fel ezzel kapcsolatban, hogy miért választották ezt. 5.1 Szavazás Mindenki újra kap egy kis lapot, amire leírhatja azt, hogy melyik csapatnak az indoklása tetszett neki a legjobban (saját csoportjára nem szavazhat), majd az összesített eredmények alapján a következő magyarórákon ezzel a könyvvel fognak foglalkozni.	15	papír	koordinálás	x	x	x	x
--	----	-------	-------------	---	---	---	---

3. Alternatív lehetőségek – tanulást segítő könyvek az közoktatásban

A Nemzeti alaptanterv – röviden és a továbbiakban NAT – határozza meg és foglalja keretbe a mai magyar oktatási rendszer alsó -és középfokát, amelynek legújabb változata 2020-ben jelent meg a Magyar Közlönyben (2020. évi 5/2020.(I.31.) Korm. rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI.4.) Korm. rendelet módosításáról). Funkcióját tekintve, ennek a dokumentumnak a feladatai közé tartozik többek között az, hogy meghatározza a nevelési-oktatási alapelveket és az elsajátítandó tartalmakat, illetve keretet adjon a köznevelési intézmények pedagógusainak (Magyar Közlöny, 2020), egyszóval központilag fogalmazza meg a tartalmi követelményeket. Nagy hangsúlyt fektetnek benne a különböző kompetenciák fejlesztésére, képességek ápolására, megfelelő tanulási környezet létrehozására és a tudományos fejlődésre is többek között, így valamilyen szinten nagy mozgásteret tud biztosítani a pedagógusoknak, viszont ez az alapidokumentum nem tudja lefedni az eltérő működésű és berendezkedésű oktatási intézményeket.

A NAT keretbe foglalja mindazt, aminek egy iskolának meg kellene felelnie tanulásmódszertan szempontjából, de ezen kívül szükség van még egy kerettantervre, ami sokkal részletesebb, tantárgyakra és évfolyamokra lebontva határozza meg a követelményeket, erre épülnek a tankönyvek is. Azonban ezen dolgozat során nem célom az, hogy ezeknek a szisztematikus elemzése vagy bírálata megtörténjen, számomra ez adja a keretet a kutatásomnak, a fókusz nem ezeken a dokumentumokon van. Ennek a hierarchiának a legkisebb egysége a helyi tanterv, ami a helyi sajátosságoknak és az iskola profiljának megfelelően van kialakítva úgy, hogy a kerettantervben meghatározott elemeket mind figyelembe vegye. Ezzel a felépítéssel egyre beljebb haladva, a pedagógusoknak a mozgástere is egyre jobban szűkül, hiszen a kerettanterv részletesen megfogalmazza, hogy milyen törzsanyagból kell dolgozni. Az én olvasatomban és meglátásom szerint emiatt nincsen összhangban a NAT és a kerettanterv. Míg az előbbiben a magyar nyelv és irodalom *Alapelvek, célok* részében azt mondják ki, hogy a hagyományok ápolása mellett a folyamatos változás is fontos, hiszen az jelent és jövőt alakít, addig a részletesen megfogalmazott kerettantervben és a tankönyvekben egyaránt hiányzik az új, a modern és a kortárs. Megjelenik benne néhány helyen, ezt nem lehet tagadni (pl.: Lackfi János: *Lányok dala*; *Fiúk dala*), viszont nem törzsanyagként, kötelezően megismerendő tudásként, hanem kiegészítő részként.

Ha egy másik oldalról nézzük ezt a kérdést, akkor mind a két dokumentum nyomatékosítja a nemzeti nevelés fontosságát és létszükségét. Igaz, hogy meg kell ismerni a Kárpát-medencében betöltött szerepét a magyar népnek és nyelvnek, de a múltbéli tettek és művek mellett hangsúlyozni kell a mai eredményeket is, hiszen a felnövő generációnak csak igen kis

részét fogja befolyásolni egy másik századbeli alkotó. Ebben az esetben nem csak az időbeli távolság az akadályozó tényező, hanem maga a beszédstílus és a megértés is egyaránt, valamint helyén kellene tudni azt is kezelni, hogy a diákok a saját korosztályukhoz mértén ismerjenek meg és tanuljanak költőkről és írókról.

A kerettantervet és az Oktatási Hivatal által forgalmazott magyar nyelv és irodalom tankönyveket és munkafüzeteket áttekintve, a korábban használtakhoz képest nem sok változást véltem felfedezni. Ugyanazok a szövegek, részletek, feladatok és utasítások jelennek meg, néhol egy kevés kortárs irodalommal – ami továbbra sem tartozik a törzsanyaghoz –, de annál több olyan szerzővel, akikkel nem alsó tagozatban kellene találkoznia kisdíákokknak. Radnóti Miklós, József Attila vagy éppen Wass Albert tényleg a magyar irodalom nagy alakjai, viszont nem hiszek abban, hogy ezen irodalmárok művei ténylegesen is egy alsó tagozatos magyar órára valók lennének olyan mértékben, ahogyan ma ezt az oktatási rendszer elvárná. Ha vannak is olyan alkotásaik, amik nekik is szólhatnak (*József Attila: Altató*), nem olyan biztos, hogy meg is értik. És mindezzel nem azt akarom mondani, hogy ezekre semmi szükség sincs, mert igenis van! Ténylegesen szükség van arra, hogy ilyenekkel is találkozzanak, de egy közel 100 éves verssel nem gondolom, hogy egy 8-9 éves gyermek teljes mértékben azonosulni tudni, hiszen a nyelv és az előbeszéd is folyamatosan változik. Alapvetően nincs probléma ezekkel a követelményekkel sem, ha a rengeteg kötelezőn kívül nyílna esély arra, hogy ezt újdonságokkal lehetne vegyíteni, így ezek alapján ma az irodalomoktatás olyan rendszert követ és olyan módszerek kerülnek elő, amelyek hatására a gyerekek nemhogy olvasóvá nem válnak, hanem elhatárolódnak ettől (Kispál, 2019). Hiszen nem kell megragadni csak a réginél, nem kell csak az új dolgokhoz ragaszkodni, mivel a legideálisabb a réginek és az újnak a szimbiózisa lenne, amihez készítettem egy listát, ami segítheti a magyar nyelv és irodalom tanulását alsó tagozatos tanulók számára.

Megvizsgáltam az 55 oldalból álló kerettantervet, ami 1-4 osztály között kötelező a 2020-as NAT alapján, és hiányzik belőle az, amelyre a kisebbeknek még szüksége lenne: a játékoság. Az alsó tagozat legalább első osztályának még olyan átmenetnek kellene lennie, ami megteremti azt a közeget a kisdíákok számára, ahol szintén otthon érezhetik magukat, bele kellene csempészni az iskolai életükbe azt a varázst, ami az óvodában megvolt. Mesékkel és játékkal tanuljanak, ne pedig munkafüzetekkel, foglalkoztatókönyvekkel, amelyek korlátozzák a tanulókat abban, hogy megmaradjanak gyermeknek, ezért van szükség a témaközpontú irodalomoktatásra is (Kusper, 2019b).

Az adott körülmények között a pedagógusok feladata az, hogy a lehetőségekhez mértén változtatni tudjon. Az új, használatban lévő kerettanterv pedig kivette a könyvtárhasználati

órákat a tervből, amelyek 2012-ben még szerepet kaptak információs műveltség szempontjából. Jelenleg javasolt tevékenységként van jelen az iskolai könyvtár meglátogatása néhány témakörnél, viszont ez az elfoglaltság gyakran meg sem tud valósulni a csúszások és az időhiány végett. Mindennek ellenére még ilyenkor is lehet szerepet szánni az iskolai könyvtárnak és a könyvtárostánárnak, csak egy másik dimenzióba kell emelni ezt. Úgy vélem ezeknek tudatában a lehetőség adott: meg kell találni azt a közös pontot, ahol a diákok és az iskolai könyvtár igényei találkoznak egy könyvtárostánár közvetítésével.

Ehhez több dolog is szükséges, többek között az aktuális könyvtárostánár motiváltsága és cselekvési igénye, a többi pedagógus nyitottsága a régi-új eszközökre és módszerekre, illetve a legfontosabb része a képletnek, a gyerekek. Jelenleg a differenciált oktatást nem teszik lehetővé ezek a túlszabályozott tantervek (Kusper, 2019b), így pont ezért, ha a rendszert nem is lehet teljes egészében megváltoztatni, enged annyi szabad mozgást, hogy betápláljunk olyan megoldásokat, amik lassítják ennek az összeomlását. Tanárhallgatóként jelenleg annyit tudok tenni, hogy olyan módszereket keresek és próbálok megvalósítani, amik valamiképpen tompítani tudják ennek a hatását és ezt mindenképpen a könyvtár iskolában vállalt szerepének növelésével szeretném elérni.

Jelen állás szerint, a könyvtárhasználati órák nélkül, különböző tantárgyakba lehet belecsempészni azokat az elemeket, amelyekkel olvasókká és felhasználókká lehet nevelni ezeket a gyerekeket. Viszont ez nem csak az iskola feladata, minden esetben otthon kell, hogy megkezdődjön, például a kisgyermek neveléséből elengedhetetlen a meseolvasás. Azok a gyerekek, akiknek már fiatal koruk óta felolvasnak a szüleik, bizonyítottan megértik a szöveg jelentéshordozó erejét és a későbbiekben könnyebben is tanulnak meg olvasni (Cole és Cole, 2003), és ilyen esetben az sem kizárt, hogy ezek a szülők már kisebb koruktól kezdve könyvtárba viszik gyermekeiket. Viszont ma, a digitalizáció korában ez a fajta nevelés sok helyen már nem jellemző, hiszen pár kattintással már minden elérhető az interneten, amivel időt és energiát is tudnak spórolni.

Célkitűzéseim közé tartozik az, hogy jöjjön a gyerek bármilyen családi háttérből, ismertessük meg vele a könyveteket, a mesét, a fantázia olvasható világát. Egyértelmű, hogy nem lehet mindenkit megfogni ezzel, mivel mindenki más, különbözőek vagyunk, de a lehetőséget mindenkinek meg kell adni és megmutatni. Az iskola is nevel – másféleképpen, más módszerekkel –, viszont miért ne tehetnénk ezt főleg alsó tagozatosok esetében játékosan?

A 2020-as NAT alapján 8 különböző kötetet lehet használni ma az első évfolyamosok számára, ez több tankönyvet, munkatankönyvet és munkafüzetet foglal magába. Ezen kívül a többségükhöz tartozik egy központilag kiadott tanmenet, amely bárki számára letölthető a

Tankönyvkatalógus oldaláról. A második évfolyamnál már megjelennek a nyelvtankönyvek is és a használható kötetek száma 7-re csökken, valamint ekkor már megjelenik a Hétszínvarázs olvasókönyv-sorozat, ami lassan 20 éve van forgalomban az oktatás piacán kisebb változtatásokkal (Tankönyvkatalógus, 2022).

Amit mindenképpen hiányolok az az, hogy csak ezekre a tankönyvekre támaszkodik az oktatási rendszer, a nemzeti alaptanterv, a kerettantervek és a tanmenetek is, pedig rengeteg olyan tanulást segítő könyv létezik, ami nem ragaszkodik kifejezetten ezekhez a keretekhez, hanem van bennük egyfajta kötetlenség és egyszerűség, ami nagymértékben megkönnyíthetné az előrehaladást. Ezeknek a segítségével sokkal könnyedebbé válhat a tanulás folyamata, illetve egyes esetekben ennek a hasznossága a gyakorlatban is megjelenik és elhinthet olyan magokat, amik esetlegesen tudatos felhasználóvá nevelheti a gyerekeket.

Fontosnak tartom szem előtt tartani azt, hogy ha tanulást segítő könyveket sorolunk fel, akkor azok legyenek mindenki számára elérhetőek, mivel ezeket nem csak iskolai környezetben lehet felhasználni, ugyanannyira hasznosak lehetnek otthon, mint az iskolapadban. Másrészt pedig, ha egy ilyen listát állítunk fel, azt is figyelembe kell venni azt a szempontot is, hogy ez a felsorolás tartalmazzon régebbi könyveket ugyanúgy, ahogy a kortárs irodalom ezen kötetei is megjelennek. Úgy hiszem, hogy nem kell megragadnunk csak a régi, jól bevált módszereknél és eszközöknél, hiszen ez könnyen unalmassá és fásulttá tud válni, ugyanakkor nem szabad csak a kortárs szerzők irányába elmenni, ennek a két törekvésnek az arany középútját lenne indokolt megtalálni. A régi és az új mindig kapcsolatban lesz egymással, kölcsönhatásban lesz a másikkal, nem működhet az egyik a másik nélkül, ezért létfontosságú az, hogy mind a két irány megjelenjen, mivel itt nem csak a kisdíákok tanulhatnak belőlük, hanem a két véglet a másiktól is, így tud ez is fejlődni és évről-évre sikeresebbé és jobbá válni.

A tankönyvek mellé igyekeztem felkutatni azokat a könyveket, amelyek kiegészítésként megfelelő módon tudják azt a célt szolgálni, amit el szeretnék érni: a gyerekek számára a tanulási folyamat váljon élvezhetőbbé és testközelibbé, maradjon meg benne a játékosság és a fantázia. Igyekezzünk megmutatni nekik és a szülőknek is egyaránt azt, hogy van lehetőség a tankönyveken túl is, ezáltal megnyílhat az az út is, hogy igen, igazi könyvet fognak a kezükben, legyen az könyvesboltban vásárolt vagy könyvtári. Hiszen inentől kezdve, ha megvan az igény erre, már fogékonyabbak lehetnek egy könyvtári környezet felé, amivel pedig megkezdődhet a felhasználóvá nevelés folyamata.

3.1. Richard Scarry: Nagy tesz-vesz ABC

Elsőként azzal a könyvvvel kezdenék, ami számomra legjobb átmenetet képezi az óvoda és az alsó tagozat között, hiszen a 3 és 6 éves kor közötti gyerekeknek ez egy kitűnő olvasmány lehet. Scarry 1979-ben először megjelent könyve – amely azóta már több új kiadást is kapott – eredeti címén *Best First Book Ever!* a hamarosan olvasni kezdőknek készült, akik már ismerik a betűket, könnyűszerrel kereshetik és megtalálhatják a már ismert szavakat, mindezt játékos módon. Az ábécébe rendezett kötet a két főszereplőnek, Cicónak és Fér Egonnak követi nyomon a mindennapjait, a kis olvasók tanulhatnak benne a színekről, illemszokásokról, számokról, testrészekről, formákról, hónapokról, méretekről, illetve új szavakkal és kifejezésekkel is bővíthet a szókincsük, persze a saját korosztályukhoz mérten.

A folyamatos bővülés miatt lehetőség nyílik arra, hogy 21. századi elemek is megjelenjenek egyes részekben, amik még könnyebbé teszik az interpretációt számukra, illetve az sem számít hátránynak, hogy ezek a kötetek eredeti nyelven is nehézségek nélkül fellelhetőek és használhatóak, ezáltal az angol nyelv tanulásában is segítséget tud nyújtani, mind otthon, mind az iskolában.

3.2. Mérei Ferenc: Ablak-zsiráf

A szintén több kiadást megélt Ablak-zsiráf 1971-ben került először nyomtatásba. Célja az, hogy a gyerekekre szabott szócikkeivel megismertesse velük azt, hogy hogyan és miképpen működik a világ. Felhasználása szempontjából szerintem tökéletes arra, hogy vagy egy tanóra közben, vagy esetleg otthon egy-egy ismeretlen szó jelentését megnézzék és megértsék. Alsó tagozatban ennek használata bármilyen órán releváns tud lenni, alkalmazása nem vesz igénybe pár percnél több időt. Elősegítheti és megtaníthatja a diákok számára az információkeresés folyamatát és fontosságát is, illetve olyan alapvető dolgokat is elsajátíthatnak belőle, mint például egy boríték megcímzését, hiszen képes gyermeklexikonként az itt megjelenő illusztrációk, mint vizuális szemléltető eszközök ezt a célt is szolgálják. Mindezek mellett nagy hangsúlyt fektet az ábécében szereplő idegen vagy problémás betűk helyes kiejtésére, ilyen az x, y, w, dz és a dzs.

3.3. Betűzgető könyvek

A Betűzgető könyvek-könyvsorozat jelenleg 6 kötetből áll. Jellemzően mindegyiknek egy adott állat áll a történetének a főszerepében, legyen szó itt alpakáról, borzról, patkányról, vagy éppen egy taturól – tehát nem a megszokott mesehősök, akiket más történetekből ismerhetünk. Kezdetben nem értettem ezeknek a könyveknek a funkcióját, csak szokványos elbeszéléseknek tűntek, amelyeket gyerekeknek szántak, valamennyi tanulsággal és útmutatással. De a köteteket

megfordítva, a hátoldalukon olvasható volt a cél, miszerint „azonnali olvasási élményt nyújtanak”, hiszen a történeteket nagy nyomtatott betűkkel szedték, amellyel megkönnyítik az olvasást, így egyértelműen a legkisebbnek, kezdő olvasóknak tervezték ezt a sorozatot.

Ha az adott gyermek kezébe veszi valamelyik kötetet a Betűzgető könyvek közül és kinyitja, nem azzal fog szembe találkozni, amivel esetleg egy tankönyvben: ezekben a művekben az illusztrációk nagyobb szerepet kapnak, és a nyomtatott nagybetűs sorok egy-egy sarokban helyezkednek el, mintegy magyarázatként a képekhez. Ha ezeket a megvastagított részleteket pedagógiai perspektívából nézzük, könnyen felhasználható az adott gyermek vagy gyermekek nagyobb mértékű bevonása a történetbe, gondolkodásra is lehet őket sarkallni ezáltal. Példának okáért nézzük meg Várfalvy Emőke *Macska és a kaland* című történetéből két ilyen esetet.

„– *Talán meg akarsz enni? Macska tétovázott.*” (Várfalvy, 2020:12.) – mint ahogyan a kötet hátán is található, a sorozat 5-8 év közötti gyerekeknek ajánlott, így olyan szavaknak a megbeszélése, mint a tétovázni, hasznosnak bizonyulhat a későbbiekben, mivel ezzel is bővíthető a szókincsük, illetve az olvasottak megbeszélése sokat segít az értelmezésben, ezáltal már hozzá lehet tenni ahhoz, hogy a jövőben önálló olvasóvá váljanak ezek a gyerekek.

„*Szerdán a macska úgy döntött, elmegy megkeresni a kalandot.*” (Várfalvy, 2020:25.). Ez a mondat is akár egy osztályteremben is elindíthat egy beszélgetést arról, hogy kinek mit jelent a kaland, a főszereplőnek esetleg mit jelenthet a kaland, végső soron pedig a hét napjairól is lehet diskurálni, ha ez szervezi az egész mesét.

Úgy gondolom a Betűzgető könyvek jól működhetnek otthon és az osztályteremben is a szövegértés fejlesztésére, leginkább szóban, hiszen a fiatalabb korosztály számára sokkal könnyebb és jótékonyabb hatással van a közös munka, mint az önálló feldolgozása. Ilyen szituációban a pedagógus vagy a szülő az, aki koordinálja ezt a fajta tanulási folyamatot, amely egy olyan irányba indulhat el, amely a későbbi tanulmányok során egy adott szövegnek a könnyebb értelmezését segítheti elő, nem riasztja vissza őket a kérdések feltevésétől, de ami a legfontosabb az a technika elsajátítása. Kevés, de lényegre törő szövegekkel dolgoznak ezen sorozatnak a könyvei, amelyek által begyakorolható az olvasás folyamata és lassan kezdő olvasókból haladókká válhatnak.

Amit még kiemelnék a Betűzgető sorozattal kapcsolatban, az a diszlexiás gyermekek felé közeledés. Kevés olyan gyerekkönyvvel lehet találkozni itthon, amely az ő fejlesztésüket és segítségüket is szempontba helyezi, mint ahogyan azt a kiadó kiemeli ezt a sorozatba tartozó kötetek leírásánál (Cerkabella Könyvkiadó, 2022). A kevés, szellős szöveg és a kiemelt részek számukra jobban lehetővé teszi az olvasást például a *Macska és a kalandnál*, hiszen nem kell olyan mértékű információt feldolgozni, mint más könyvekben vagy éppen tankönyvekben.

Kevesebb, de sokatmondó szövegekkel lehet nem fáradnak el annyira, jobban tudnak koncentrálni, mint egy-egy hagyományos mesekönyvnél. A rövidebb szavak és mondatok kisebb méretű egységekre bonthatóak, a szavak belső szerkezetéhez könnyebben tudnak hozzáférni, így számukra a feldolgozás és a megértés is egyszerűbbé válhat ezekkel a könyvekkel (Csépe, 2006).

3.4. Érsek Rózsa: Vidám meseolvasó I.

Napjainkban szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy a hazai oktatási rendszer tankönyvei többségükben elérhetőek számunkra online formában. A Tankönyvkatalógus oldalán internethozzáférés birtokában bárki meg tudja tekinteni, hogy mégis milyen tankönyvekből, munkafüzetekből, vagy éppen munkatankönyvekből tanulnak ma a diákok. Ezek között böngészve hamar rádöbbsentem, hogy a kínálat sokkal szélesebbé vált, viszont véleményem szerint ez a bőséges választék nem hozott jelentős változásokat tartalmi szempontokból.

A rendelkezésre álló tankönyvekbe belelapozva és olvasva és nem tűnt fel nagy különbség ahhoz képest, amivel 10 évvel ezelőtt találkoztam. Ha formai szempontból nézzük ezt, akkor azon az állásponton vagyok, hogy ha valami jó és bevált, akkor ne változtassuk meg annak a kereteit, hanem a megszokott módszereken belül fejlődjünk, tegyük hatékonyabbá és korszerűbbé. Azonban a mostani tankönyvek – legfőképpen a magyar nyelv és irodalom tantárgyhoz tartozókra gondolok – nem nagyon változtak az évek során tartalomban, címben, illetve felépítésben sem. Ugyanazok a szövegek találhatók meg bennük, többnyire hasonló feladatokkal és utasításokkal, ha nem többel. A stabilitás a gyerekek, diákok fejlődésére és előrehaladására jótékony hatással lehet, de a megfelelő keretekkel biztosítva, amit nézőpontom szerint nem megfelelően biztosít ez a választék. Túlságosan ragaszkodik a régi módszerekhez, sokszor megdöbbszörözi a feladatok számát egy-egy anyagrészben, túlságosan zsúfoltta válik, egymásba folynak a különböző egységek.

Rossz útnak tartom, hogy az alsó tagozatosok számára már nem a hagyományos értelemben vett szövegértés munkafüzet áll a fókuszban, amelyben többféle feldolgozandó szöveggel találkozhatnak, legyen szó mesékről, mondákról, játékszabályokról, színház- vagy moziműsorokról, receptekről, ismeretterjesztő szövegekről, vagy éppen térképekről. Helyette olyan szövegértés munkatankönyvek vannak, amelyekben túlszúfoltan következnek egymás után a feladatok, szövegeket is nehezen találhatunk benne, hiszen más tankönyvekben találhatók meg ezek az írások, így egyszerre több tankönyvvel kell dolgozni felváltva, amit aligha találok praktikusnak. Mindezek mellett az effajta foglalkozások csak a harmadik évfolyamtól kerülnek a középpontba, ugyanakkor meglátásom szerint a szövegértést előbb is el

lehet kezdeni egyszerűbb és rövidebb feladatokkal, amelyre egy újabb példát szeretnék hozni a tanulást segítő könyvek sorában.

Ez pedig nem más, mint Érsek Rózsának a *Vidám meseolvasó* című könyve, amely kifejezetten otthoni használatra készült, hiszen a szerző magukat a szülőket szólítja meg az első oldalakon. A kötet kifejezett célja a szövegértő olvasás fejlesztése (Érsek, 2017), mindez fokozatosan történik a kezdetben pár soros szövegektől, egészen a fél oldalas történetekig és tanmesékig. A címek és a képek árulkodóak ebben a könyvben, mivel ismertebb történeteket dolgoz fel röviden, mint például Jean de La Fontaine *A tücsök és a hangya* című meséjét (Érsek, 2017).

Szerencsésnek tartom a szerző utasításait a kötet elején, hiszen érthető módon vázolja a szülőknél azokat a pontokat, amelyekkel biztosan hatékonyan bizonyulhat a *Vidám meseolvasó*, innentől kezdve csak az időn, a fogékonyságon, illetve a szülők és gyerekek türelmén tud múlni a játékos gyakorlás folyamata.

A könyvben egész oldalakat elfoglaló szép és igényes illusztrációk találhatók végig, ezek is tanulási célt szolgálnak: a szerző fontosnak tartja, hogy először ezekről beszélgessenek a gyermekekkel, próbálják meg végiggondolni miről is szólhat az adott történet, mi történhetett vagy fog történni a szereplőkkel (Érsek, 2017). Nem sok helyen lehet találkozni ezzel az utasítással, pedig véleményem szerint magának értetődő lenne azt is feltüntetni, hogy tisztázzuk azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyekkel esetlegesen probléma lehet a későbbiekben (Érsek, 2017). Sokszor felejtjük el felnőttként, hogy a kisgyerekek nem úgy értelmezik egy-egy szót, kifejezést vagy éppen szituációt, mint mi, tapasztaltabb emberként. Ezért sem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy beszélgetni kell ilyen szókapcsolatokról a félreértelmezések elkerülése, valamint a szókincsük bővítésének végett.

Háromféle feladattípus lelhető fel a könyvben, melyeket a későbbiekben kis ikonokkal fog jelezni. Első ezek közül a *Hétpróba*, ami az adott történetre ad állításokat, amelyekről el kell dönteni, hogy azok igazak vagy hamisak, indoklás minden esetben kötelező a hozzáillő részlet hangos felolvasásával (Érsek, 2017). Ezt követi a *Szólások, közmondások* rész, ahol azt kell eldönteni, hogy az adott tanmesére melyik passzolhat a megadott szólás-mondások közül (Érsek, 2017). Majd legvégül jön a *Szinonimák* rész, amely a legnagyobb magyarázatot és segítséget fog igényelni majd a szülőtől, hiszen itt a feladatban megadott szavak rokon értelmű párjait kell megtalálni az olvasott szövegben (Érsek, 2017).

Úgy gondolom a *Vidám meseolvasó* megfelelő kiegészítőként tud szolgálni a játékosabb és kötetlenebb tanuláshoz, illetve gyakorláshoz egyaránt. Számomra ez bizonyult az egyik legjobb foglalkoztató könyvnek, hiszen a gondolkodás is fő szerepet kap a feladatok megoldása során

olyan módon, hogy végre a gyermek gondolatai is felszínre kerülhetnek, amelyre az iskolában nem tudnak elég teret biztosítani egy-egy ilyen szövegértéssel foglalkozó tanórán. Bátran tudom ajánlani, mivel a szép illusztrációk visszahozzák a mesekönyvek világát, közben a szövegek és a rövid feladatok megteremtik azt az átmenetet, amelyre egy alsó tagozatos korú kisdíák tanulási folyamatánál szükség lehet.

3.5. Klasszikus tanulást támogató könyvek és átdolgozásaik

Úgy hiszem, hogy sokunk számára ismerős és emlékeket idézhetnek fel Varga Katalin, Kovács Klára könyvei, vagy éppen a *Már tudok olvasni!* -sorozat, amely több híres hazai és külföldi író meséjét foglalja magába. Ezeknek a könyveknek a céljai közé tartozik az olvasás és a helyesírás fejlesztése az iskoláskorú diákok számára. Formai felépítésüket tekintve a szerzők igyekeztek nem tankönyveket létrehozni, hanem olyan könyveket, amelyek egyszerre szórakoztatják az olvasókat, játékosságot és könnyedséget sugároznak, illetve mindezek mellett teret engednek a gyakorlásnak és a tanulásnak is.

Varga Katalin nevéhez kettő igencsak jellegzetes mű kapcsolódik, ezek pedig nem mások, mint a Mosó Masa mosodája, amely először 1968-ban jelent meg, valamint az 1975-ös Gögös Gúnár Gedeon. Sajátos megjelenésükkel, bájos illusztrációikkal, különleges történeteikkel meghatározó és maradandó élményt tudnak nyújtani a fiatalabb korosztály számára. Ez a két kötet kortalannak számít, hiszen nem az általuk tárgyalt történetek állnak elsősorban a középpontban – habár némelyik rövidebb mese olyan morális problémákat vet fel, amit fontosak lehetnek –, hanem a magyar nyelvben előforduló legfontosabb nyelvtani szabályaira fekteti a hangsúlyt olyan módon, hogy az ne hasson tanterminek, erőltettnak és túlságosan komolynak.

Az 1968-as megjelenésű könyv a helyesírás azon oldalára hívja fel az olvasók figyelmét, amely olyan betű- és hangkapcsolatokat rejtenek piros színnel jelölve, ahol különböző nyelvtani szabályok találhatóak meg. Többek között a szóvégi magánhangzók helyesírása, a hosszú mássalhangzók jelentésváltoztató funkciója, a tárgyeset kérdésköre, vagy éppen a múlt idő jelének megfigyelése, és még sok más követendő előírást foglal magába a Mosó Masa mosodája, amelyeket a tartalomjegyzékben mind jelöl a szerző (Varga, 2003). Mindegyik versnek van egy sajátos lüktetése, üteme, mellyel könnyebbé válik a tanulási folyamat, jobban megmaradhatnak a szóvégi sajátosságok egy-egy szabály mentén, sőt a hozzájuk tartozó illusztrációk is segítséget tudnak nyújtani a felidézés során.

A Gögös Gúnár Gedeon is hasonlóan épül fel, mint a testvérkötete (Varga, 2003), kiemelten jelölik a különböző versekben, mondókákban és mesékben a kisbetűket és a nagybetűket,

valamint az összetett betűket. Így a zöld színű kötetnél az olvasásé lesz inkább a főszerep, addig a párjánál a kiejtés fog előtérbe kerülni.

Amit még érdemes kiemelni a Varga Katalin kötetekkel kapcsolatban, az a megzenésített verzió a Veronaki zenekar előadásában. Az Universal Music kiadásában (Veronaki, 2022) már három lemez is piacra került, ahol a kisgyermekes családok alkotják a legnagyobb célközönséget, hiszen kétség nélkül olyan könyvekről beszélhetünk, amelyeket a legtöbb magyar család ismerhet, generációtól függetlenül is. A Göögös Gúnár Gedeon két részben jelent meg, az első *Libabál* címen, míg a második a *Kiugrott a gombóc* elnevezésen született meg, a Mosó Masa mosdója pedig megmaradt eredeti címen.

A lemezeken a könyvek jellegzetes dalait lehet meghallgatni, többek között a *Csizmadalt* és *A kesztyű lakói nyaralni mennek* című verset is. A zenék dallamosak és fülbemászóak, ahol, a kiejtésen vissza lehet hallani a kiemelni kívánt nyelvtani szabályokat is, így a hallás utáni tanulás is lehetségessé válik játékos és könnyed módon.

Kovács Klára 1973-as *Kirándulás az Ábécé-hegyre* című könyve is hasonló koncepció alapján épül fel, mint a Varga-kötetek, hiszen nagyjából egy időben is születtek meg. A helyesírás szabályait tekintve a Göögös Gúnár Gedeonhoz lehetne hasonlítani, mivel a kötet szintén a kisbetűkre és a nagybetűkre fekteti a hangsúlyt különböző versek és mesék folytonosságában.

Eltérésként a tartalmi felépítését lehet megemlíteni velük kapcsolatban, mivel Kovács Klára műve egy összefüggő történetet dolgoz fel Varga Katalin könyveivel ellentétben, ahol nincsen ekkora átfedés a versek és a mondókák között. A *Kirándulás az Ábécé-hegyre* főszereplője nem más, mint Tamás, akinek a játék állatai életre kelnek és egy páratlan kalandra fogják őt meginvitálni (Pagony, 2022). A történet sok morális és tanulságos esetet dolgoz fel, mindezek mellett pedig könnyen olvasható az egyszerűbb nyelvezete miatt, így egyszerűen be lehet építeni az általános iskola alsó tagozatának órái közé is, mint kiegészítő tananyag.

Legvégül pedig a *Már tudok olvasni!* elnevezésű sorozatról szeretnék még pár sort írni. Két esetben tudunk erről a sorozatról beszélni, mivel még fellelhető könyvtárakban és antikváriumokban a régi kiadások, amelyen külföldi és hazai írók meséit, történeteit foglalják magukba. Szerkezeti felépítésüket tekintve nem mondhatjuk el ezekről a könyvekről azt, amit a többi esetében már tárgyaltunk: nincsenek instrukciók a kötetek használatához, kiemeléseket, nyelvtani és helyesírási célokat sem tartalmaz. Viszont azt megemlíthetjük a régebbi sorozattal kapcsolatban, hogy nagyobb betűmérettel találkozhat az az olvasó a sorozat köteteiben, ami

segítheti az előrehaladását. Így célkitűzésként az olvasás örömeinek a megtapasztalását lehet megfogalmazni eme régi kiadásokkal kapcsolatban.

De a Móra Könyvkiadó körülbelül egy éve jelentette be ennek a klasszikus sorozatnak az újragondolását és megújulását, majd meghirdette az olvasásfejlesztő programját ugyanezen a néven. Ez a modernizált sorozat kortárs magyar szerzők és illusztrátorok műveit foglalja magába, középpontban áll az önálló olvasás élménye, a magabiztosság erősítése, mindez tréfás és játékos formában (Móra Könyvkiadó, 2021a). Az új *Már tudok olvasni!* -sorozat három szintből álló szerkezettel rendelkezik, így a kis olvasók a saját tudásukhoz mérten úgy választhatnak egy-egy könyv közül, hogy az motiválni és bátorítani tudja őket a továbbiakban (Móra Könyvkiadó, 2021a). Részletes útmutatóval követhetjük nyomon, hogy egyes szinteken milyen könyvekkel találkozhatunk. Fokozatosan nő a terjedelem, az 1-3 sorból 17 sor lesz a legfelső szinten, egyre hosszabb szavakkal és szókapcsolatokkal találkozhatnak, a betűméret egyre kisebb lesz, az illusztráció-szöveg arány is folyamatosan változik, a szó – és mondat szerkezetek is permanensen bonyolódhatnak, illetve szómagyarázat is található a könyvekben.

A megújult sorozat köré egy átfogó projekt szerveződött ennek a népszerűsítésére. Sok humoros promóciós videó került fel a kiadó hivatalos YouTube csatornájára, amelyek nem egészen egy perc hosszúságúak, és az olvasás fontosságára hívják fel a figyelmet. Ilyen például az a sketch, amely egy békés könyvesbolti böngészés során megszólaló tűzjelző okozta pánikot hogyan és miképpen kezelhetjük azzal, hogy mi már igenis tudunk olvasni.⁶ De akár a forgalomban való részvételt is nagymértékben elősegíti az, hogy tudunk olvasni, hiszen így könnyebben ki tudunk jutni a körforgalomból is.⁷ Mindezek mellett komolyabb hangvételű videókat is megtekinthetnek az érdeklődők, többek között a sorozat nagykövetével, Kerekes Józseffel, de Kovács Patrícia is beszélt az olvasás nehézségeiről és szeretetéről is.

Ami ezt a sorozatot interaktívvá és élvezhetőbbé tudja tenni, az a kötetekhez tartozó feladatok, többek között az olvasói útlevél. Mindegyik könyv végén találhatóak különböző matricák, ezekkel a cél az, hogy az olvasó gyűjtsön belőlük össze hat darabot bármelyik szintű

⁶ Móra Könyvkiadó: Vészkijárat. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R6i6KoTfvE&list=PLSNNsM92pmy4c7mJvAz_-MNXXKvXRpbkLF&index=9 Utolsó letöltés: 2022.09.22.

⁷ Móra Könyvkiadó: Körforgalom. URL: https://www.youtube.com/watch?v=HIGn5dN_GaM&list=PLSNNsM92pmy4c7mJvAz_-MNXXKvXRpbkLF&index=11 Utolsó letöltés: 2022.09.22.

olvasmányából, és tegye teljessé az útlevelét, hiszen ez is egy lépés az önálló olvasóvá válás felé (Móra Könyvkiadó, 2021b). De egyes kötetekhez tartoznak még elgondolkodtató feladatok is, legyen szó, bennük matematikáról, rajzolásról, vagy éppen szövegértésről (Móra Könyvkiadó, 2021c).

Az MTO-sorozat és projekt hasznos és pozitív élmény a Móra Könyvkiadó jóvoltából. A kortárs szerzők és illusztrátorok munkáival ellátott könyvek jó eséllyel indulnak meg a fiatalabb korosztályban afelé, hogy a kisebbeket is lehetőleg korán elérje az olvasás szeretete anélkül, hogy mindezt kényszernek éreznék. A kiegészítő feladatok nem rendelkeznek tankönyvi vagy munkafüzeti jelleggel és megjelenéssel, az útlevél pedig játékos és kalandossá teszi az egész folyamatot. Pozitívum benne, hogy az összes ehhez tartozó felhasználható anyag mind a pedagógusoknak, mind a szülőknek elérhető online módon is, így kapcsolva össze az iskolai és otthoni teret.

3.6. Bosnyák Viktória művei

Úgy gondolom Bosnyák Viktória neve nem megkerülhető ma, ha tanulást segítő könyvekről beszélünk. Hozzá kapcsolható a Nyelvkincstár-sorozat, amelyet legjobban úgy lehetne jellemezni, mint anyanyelvi meseregény sorozatot.

A kellően humoros és szórakoztató könyvek nagyban elő tudják segíteni az iskolai előrehaladást, hiszen a könnyed szövegek egyszerűbben tudják szemléltetni a legfontosabb nyelvtani és helyesírási szabályainkat. A szöveg mennyiségét és betűméretet tekintve inkább idősebb olvasóknak ajánlott (alsó tagozat vége, felső tagozat), de a fiatalabbak számára is örömet tudnak okozni ezek a vidám történetek anélkül, hogy teljes mértékben értenék, hogy mi is az adott elbeszéléseknek a célja.

A sorozatba tartozó könyvek nagy része egy helyszínen játszódik, ez pedig a se nem szögletes, se nem kerek erdő, ahol az ott élők életén és tettein keresztül ismerhetik meg az olvasók az anyanyelvünk sajátosságait. Példának okáért az *Ezt nevezem!* című könyv a híres magyarok nehezen leírható neveivel foglalkozik és a kötet végén egy lista is található az említett hírneves emberekről. A *Sirály a király!* a j és ly-os szavak problémájára és helyesírására világít rá, mellé egy szószerkezetet is biztosít az ly-os szavakkal, illetve az *Elek, merre keressetek?* a földrajzi nevek helyes lejegyzésére tanít meg. Egy másik könyvben a kis olvasó ellátogathat Magyarórafalvára is, ahol Fodor Menta vezetésével ismerkedhet meg az azonos alakú, többjelentésű szavakkal az *Amikor kivirágzott a fánk fánkban*. De a *Két bolond százat csinál* segítségével a szólások, közmondások és szállóigék helyes használatára is sort keríthetünk,

ugyanakkor *A nagy szinonima hadjárat*ban meg a rokon értelmű szavak harcmezőjének közepére csöppenhetünk bele.

A Nyelvkincstár-sorozatban a legtöbb mese egy univerzumban játszódik, így kapcsolódnak egymáshoz, ami által a visszautalás és az ismétlés lehetősége is könnyebb. A könyveknek a nyelvezete egyszerű, az illusztrációk lehetővé teszik a képzettársítást a látott rajzokkal és olvasott szöveggel, ezáltal hatékonyabban hathat, mint egy tankönyvben megfogalmazott többsoros, összetett szabály, mellé a számtalan felsorolt példával.

3.7 A tanulást segítő könyvek értékelése

Tény, hogy egy tankönyv vagy tanulást segítő könyv nem lehet tökéletes és nem felelhet meg minden elvárásnak, mindegyiknek vannak előnyei, illetve hátrányai is, amelyet ebben az általam készített táblázatban foglaltam össze. Az itt megjelölt szempontok irányadóként tudnak szolgálni egy-egy használat előtt és megmutatja, hogy mekkora mértékű előzetes felkészülést igényel, valamint arra is rámutat, hogy milyen más kritériumoknak felelnek meg ahhoz, hogy kisebb gyerekek tanulási folyamatait elősegítsék. A tulajdonságokat hozzárendeltem az itt tárgyalt könyvekhez és néztem meg, hogy jellemző-e azokra vagy sem. Azonban az egyes szempontok hiánya nem jelent hátrányt a kötetre nézve, hiszen vannak egyéb olyan sajátosságai, amelyeket ezzel pótolni vagy éppen kiegészíteni tud.

A tulajdonságokhoz hat olyan szempontot soroltam fel, amit fontosnak tartok a tanulást segítő gyermekkönyvek vizsgálatánál, ide tartozik a változó betűméret, a kiegészítő tartalmak, az eltérő szövegrészletek, az illusztráció és szöveg aránya, a hozzáférhetőség, valamint a használati útmutató a kötetekhez szülőknek és pedagógusoknak egyaránt. Ezek a kritériumok világítanak rá arra, hogy milyen paraméterek alapján lehet a tanulást segítő könyveket tanulmányozni, megnézni, hogy az adott tanulási folyamat során mely irányokra kell nagyobb hangsúlyt fektetni.

A változó betűméret az általam felsorolt könyvek közül csak két helyen kap szerepet, a Betűzgető könyveknél és a MTO-sorozatnál. Eltérő betűméretű könyvekkel sok helyen lehet találkozni a gyermek- és ifjúsági irodalomban (pl.: Olvasó Leó diáktörténetek), ez különböző olvasási szinteket különböztet meg egymástól. A kevés, szellős szöveg egyszerűbb mondat szerkezeteket is igényel, ami által az olvasási technika elsajátítása is egy könnyebb, egyszerűbb folyamat része tud lenni. Minél idősebb korosztálynak készül az adott kötet, annál több szó és nagyobb betűméret jelenik meg benne, azonban ebből az is tud következni, hogy az illusztráció és a szöveg aránya is változni fog. Nem jelentős hiányosság az, ha a tanulást segítő

irodalomban nem változik a betűméret, azonban mindenképpen hasznossá tud válni a fokozatosság miatt, így az ehhez hasonló olvasmányokat bátran merem ajánlani.

Ha a betűméret eltérő egy könyvsorozaton belül, akkor az illusztráció és a szöveg aránya is ugyanúgy változni fog. A legideálisabb esetben ez a kettő egyenlő megoszlásban jelenik meg, ahogy a táblázatban is jelöltem a Varga-könyveknél, az MTO-sorozatnál és a Vidám meseolvasónál. Az, hogy ez az elem a többenél nem jelenik meg, nem róható fel hiányosságként, hiszen más olyan elemek vannak bennük, amelyek ezt pótolják. Ahogy a betűméret változik, úgy a kép-szöveg kapcsolat is átalakul. Egyedülálló köteteknél optimális az, ha egyenlő arányban, 50-50%-ban találhatóak meg benne, azonban sorozatoknál ezt is szintekre lehet bontani, így tökéletesen kéz a kézben jár ez a betűmérettel, tehát minél idősebb az olvasó, úgy változik ezek között az egyensúly, hiszen ekkorra már a szöveg fontosabbá fog válni, mint az illusztráció.

Az eltérő szövegrészeket, mint például a dőlt vagy vastag kiemelések és a különböző színek használata a szövegben iránymutató tud lenni az olvasó számára. Az általam felsorolt tanulást segítő könyvek a magyar nyelv és irodalom tantárgyhoz kapcsolódnak, esetek többségében nyelvtani szabályok is feldolgozásra kerülnek. A nagy tesz-vesz ABC és a Betűzgető-könyvek a betűstílust formázva igyekeznek kiemelni azokat a részeket, amelyek hangsúlyosabbak a kontextusban. Varga Katalin testvérkötetében azonban a betűszín lesz az eltérő. Ezekben a könyvekben a nyelvtani szabályok a hangsúlyosak, így kerülnek kiemelésre a Mosó Masa mosodájában a kulcsfontosságú szövegek rózsaszínnel, de a könnyebb érthetőség miatt a szótagolás is ehhez a tulajdonsághoz tartozik.

A kiegészítő feladatok és a plusz tartalmak adják meg azt a többletet, ami által az adott könyvek tartalmilag ki tudnak emelkedni. A hozzájuk tartozó feladatok keretbe tudják foglalni egy mese szerkezetét, gyakorolhatóak és fejleszthetőek vele különböző készségek és képességek, valamint a történet és az olvasó kapcsolatát és színesíteni tudja. Itt a középpontban nem a tankönyvi és munkafüzeti feladattípusok állnak, hanem ezeknek a sokkal játékosabb változatai, amelyek a tanulási folyamatokat is élvezhetőbbé teszik. A plusz tartalmak, mint például a videók vagy az útlevelek és az interaktív feladatok meg tudják mutatni azt, hogy egy könyv több is lehet, mint egy hétköznapi tárgy. Kisebb gyerekek számára ezáltal egy olyan világot tudunk megnyitni, ahol a tradicionális elemeket vegyíteni tudjuk a modern részekkel, ezáltal egy olyan szimbiózist létrehozva, amiben a gyerek is kényelmesebben mozoghat.

Ehhez a jellemvonáshoz szorosan tartozik a használati útmutató szülőknek és pedagógusoknak. Ha egy könyv többletjelentéssel is bír, mint a hagyományos változatai, akkor mindenképpen célszerű hozzá instrukciókat adni, főleg, ha tanulást segítő könyvekről van szó.

Sem a szülő, sem a tanár nem tudhatja biztosra, hogy az adott mű milyen célokat szolgál, mit kíván vele fejleszteni, ezáltal sokkal könnyebbé tudja tenni a vele való munkát, ha ahhoz tartozik egy használati utasítás. Erre a legjobb példa a Vidám meseolvasó, hiszen a kötet elején a szerző egyszerre szól a szülőkhöz és a pedagógusokhoz, elmagyarázza miről szól a könyve, mit kíván szolgálni vele, milyen feladat tartoznak a szövegekhez, milyen egyéb feladatokat ajánl, valamint az időtartamot és az ismétlések számát is belefoglalja. Ezek az utasítások világossá tudják tenni a könyv funkcióit és lehetővé teszik a tanulási folyamatok átláthatóvá tételét.

Utoljára hagytam a hozzáférhetőséget. A dolgozatomban már korábban is utaltam arra, hogy a könyvek kiválasztásának egyik fontos szempontja az volt, hogy ezek az olvasmányok bárki számára elérhetőek legyenek. Szerencsére az általam felsoroltak közül a klasszikusok forgalomban vannak még néhány helyen, illetve bármelyik kötet fellelhető a könyvtárakban is. Fontosnak tartanám azt, hogy ezek a tanulást segítő könyvek legyenek elérhetőek az iskolai könyvtárakban is, hiszen ezáltal maga az iskolai könyvtáros is tudná ajánlania a szaktanárnak, vagy csak a könyvtárba betévedő gyerekek is levehetik a polcról ezeket a színes könyveket. A hozzáférhetőség még a családi háttér szempontjából is fontos tényező volt. Jöjjön a gyerek bármilyen közegből, álljon mögötte bármilyen anyagi bázis, ezen köteteknek az elérése ne legyen akadály számára, hiszen olyan irodalmi művekről értekezek, amelyek a könyvtárak állományában megtalálható. Így amellet, hogy a kisebb gyerekek tanulási folyamatait támogatni tudjuk ezek által, a könyvtári felhasználóvá nevelés is megkezdődhet ezzel párhuzamosan.

3. sz. táblázat: Tanulást segítő könyvek értékelése

Tulajdonságok/Könyvek	A nagy tesz-vesz ABC	Ablak-zsiráf	Betűzgető könyvek	Varga- könyvek	MTO-sorozat	Vidám meseolvsó	Bosnyák-könyvek
Változó betűméret	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✗
Illusztráció-szöveg egyenlő aránya	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✗
Eltérő szövegrészletek (pl.: félkövér, más szín...)	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✗
Kiegészítő feladatok, plusz tartalmak	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✓
Használati útmutató szülőknek és pedagógusoknak	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗
Hozzáférhetőség	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Forrás: saját szerkesztés

4. Összefoglalás

Jelen dolgozatban taglalt könyvtárpedagógia módszerek megismerése során meggyőződtem arról, hogy az iskolai könyvtárnak és a könyvtárostánárnak van létjogosultsága az oktatási intézményekben annak ellenére, hogy a Nemzeti alaptanterv nem biztosít megfelelő keretet ehhez a munkához. A tanulási folyamatok egyes vonulatait át lehet emelni könyvtári környezetbe, ezáltal teret biztosíthatunk annak, hogy a diákok kiszakadjanak legalább egy rövid időre a tantermekhez kötött frontális oktatásból.

Az iskolai könyvtárban tartott tanóra alkalmat ad arra, hogy kötetlenebb és játékosabb módon sajátítsanak el vagy ismételjenek át bizonyos tananyagokat, hiszen már a könyvtár berendezése alkalmas másfajta módszertanok kipróbálására. A kooperatív tanulási technikák könnyebben tudnak megvalósulni egy ilyen térben, a csoportmunka és a cselekvés utáni tanulás is kedvezőbb egy efféle kötetlen környezetben. Keresési feladatokon és közös olvasmányok megvitatásán keresztül a fiatalabb tanulókkal meg lehet ismertetni a könyvtár működését és funkcióit, ezáltal olyan tájékozottságot lehet megalapozni, amelynek segítségével megkezdődhet a felhasználóvá nevelés. Egy olyan oktatási program, amely az iskolai könyvtárat bevonja a tanulási folyamatokba, segítséget nyújthat abban, hogy tudatos könyvtárhasználókat képezzünk, illetve a rendelkezésre álló rengeteg információ helyes kiválasztására, szűrésére, és igénybevételére taníthat meg hosszútávon.

A könyvtárpedagógia másik megjelenési módja az oktatásban tanulást segítő, tankönyvek törzsanyagát kiegészítő mesekönyveken keresztül történhet meg. Ezeket a gyermekeknek készült irodalmi alkotásokat gond nélkül be lehet építeni az alsó tagozatos diákok magyar nyelv és irodalom óráiba. A régebbi korok könyvei és a kortárs irodalom ugyanúgy alkalmas arra, hogy a közoktatást segítsék a diákok korosztályához és a megfogalmazott törzsanyaghoz mérten. A dolgozatban megjelenő olvasmányok az alsó tagozatos tanulók igényeit szolgálják ki, a korosztályukhoz mérten jelennek meg bennük az elsajátítandó nyelvtani szabályok, illetve a betűmérettel és szöveg mennyiségével segítik az olvasástechnikák betanulását. Mindemellett ezen könyvek másik fontos tényezője az, hogy ezek nem tankönyvek. Nem egy szigorú, előre megfogalmazott szabályrendszer alapján írták meg őket, ezáltal biztosítani tudják a kötetlen és játékos tanulást egyaránt. A könyvek kiválasztásánál nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy mindenképpen olyan irodalmi alkotásokat soroljak fel, amelyek tradicionálisan, papíralapon érhetőek el. Ezzel is ösztönözve a könyvtár használatát, valamint a könyvek által biztosított hagyományos értékek felelevenítését és fenntartását.

Ezen dolgozat során az általános iskola alsó tagozat magyar nyelv és irodalom tantárgyának lehetőségeit vizsgáltam meg a Nemzeti alaptanterven keresztül. Alternatívaként megjelentek

tanulást segítő könyvek, valamint különböző kooperatív óratervek a törzsanyagban meghatározott javasolt tevékenységeknél. A jövőbeli terveim közé tartozik, hogy az itt megfogalmazott könyvtárpedagógia tevékenység működését a gyakorlatban kipróbáljam, az esetleges hibákat korrigáljam, ugyanakkor a sikeresnek bizonyuló elemeket továbbfejlesztsem. Mindemellett, ha esély nyílik rá, ezt a kutatási irányt és tanulást segítő projektet szeretném tovább vinni az általános iskola felső tagozatába, illetve a középfokú oktatás színterein is áttekinteném a könyvtárpedagógia és a könyvtárostánár lehetőségeit.

Irodalomjegyzék

Felhasznált források

5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. 290-446. p., URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/letoltes> Utolsó letöltés: 2022. 05. 26

Cerkabella Könyvkiadó (2022). *A macska és a kaland. Betűzgető könyvek.*, URL: <https://www.cerkabella.hu/macska-es-a-kaland-betuzgeto-konyvek-452?keyword=bet%C5%B1zget%C5%91%20k%C3%B6nyvek> Utolsó letöltés: 2022.09.15.

Móra Könyvkiadó (2021). *Csatlakozz az új olvasásfejlesztő programunkhoz!* URL: https://mora.hu/hir/mto?utm_campaign=newsletter_2021_8_23&utm_source=newsletter&utm_medium=e-mail&user_id=5948d81e4f30477 Utolsó letöltés: 2022.09.22

Móra Könyvkiadó (2021). *Már tudok olvasni. Feladatok válogatás.*, URL: https://mora.hu/content/2021/8/NewsItemFile/mar_tudok olvasni_feladatok_valogatás.pdf Utolsó letöltés: 2022.09.25.

Móra Könyvkiadó (2021). *Már tudok olvasni. Útleveél a kalandos történetek világába.*, URL: <https://mora.hu/content/2021/8/NewsItemFile/martudokolvasniutlevel.pdf> Utolsó letöltés: 2022.09.22.

Nemzeti alaptanterv (2020), URL: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatás/kerettanterv/Magyar nyelv es irodalom A_jav_0409.docx Utolsó letöltés: 2022.05.26

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (2021.10.28.): *Digital parenting kutatás 7-16 éves gyermekekkel és szüleikkel.* 18.p., URL: https://nmhh.hu/dokumentum/224270/NMHH_PSYMA_7_16_eves_2021_KUTATASI_JELENTES.pdf Utolsó letöltés: 2022.10.05.

Nyugati Tér (2021.12.18.), URL: <https://nyugatiter.blog/2021/12/a-tunderkonyvtarosok-koztunk-elnek/> Utolsó letöltés: 2022.10.01.

Pagony (2022). *Kirándulás az Ábécé-hegyre.*, URL: <https://www.pagony.hu/kirandulas-az-abece-hegyre> Utolsó letöltés: 2022.09.20.

Tankönyvkatalógus (2022), URL: <https://www.tankonyvkatalogus.hu/site/kiadvanyok?SearchForm%5BschoolType%5D=2192&SearchForm%5BschoolYear%5D=&SearchForm%5BschoolSubject%5D=2224&SearchForm%5BschoolYear%5D=&SearchForm%5BschoolSubject%5D=2224>

[m%5Bauthor%5D=&SearchForm%5BproductId%5D=&SearchForm%5Btitle%5D=&SearchForm%5Bnat%5D=&yt0=](#) Utolsó letöltés: 2022.04.23.

Felhasznált szakirodalom

Andl H., Trendl F. és Varga A. (szerk.) (2018). *Kooperatív gyakorlatok II.* Pécs: PTE BTK NTI 5.p.

Arató F. és Varga A. (2012). *Együtt-tanulók kézikönyve. Bevezetés a kooperatív tanulásszervezés rejtelseibe.* Szeged: Mozaik Kiadó 15-26.p.

Bourdieu, P. (1967): *A kulturális örökség átadása.* In: Ádám György (szerk.): *A műszaki haladás problémái.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

Cole, M. és Cole, S. R. (2003). *Fejlődéslélektan.* Budapest: Osiris Kiadó 449.p.

Csépe V. (2006). *Az olvasó agy.* Budapest: Akadémia Kiadó 107.p.

Csík T. (2020). *Könyvtár és iskola. Tanulmányok.* Budapest: ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet 27-51.p.

Dömsödy A. (2018). *A könyvtárpedagógia elmélete és gyakorlata.* Budapest: Könyvtárosok Egyesülete 13-71.p.

Emmer G. (2004): *Könyvtár? Pedagógia? Könyvtár-pedagógia?* In: *Új Pedagógia Szemle*, 7-8. sz., 252-256.p., URL: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00083/2004-07-Kf-Emmer-Konyvtar.html> Utolsó letöltés: 2022.10.05.

Érsek R. (2017). *Vidám meseolvasó. A szövegértő olvasás fejlesztésére.* Budapest: Scolar Kiadó 3-24.p.

Gombos P., Tóth M. és Péterfi R. (2019): *Hogyan és mit olvas a digitális generáció – a 2017-es reprezentatív olvasásfelmérés tapasztalatai.* Könyv és Nevelés, XXI. évf. 3-4.sz. URL: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/hogyan-es-mit-olvas-a-digitalis-generacio-a-2017-es-reprezentativ-olvasasfelmeres> Utolsó letöltés: 2023.01.04.

Kispál Dániel (2019): *Az irodalomtanítás válsága. A konstruktivista irodalomtudomány és az irodalomtanítás lehetséges kapcsolódási pontjai a 21. században.* In: Kusper Judit (szerk. 2019): *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Litterarum. Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei. Tanulmányok az irodalomtudomány köréből. Kánonok és kultuszok a gyermek- és ifjúsági irodalomban. 22. köt.* Eger: Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó. URL: http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4545/1/Acta_LITTERARUM%28irodalom%29_2019_online.pdf Utolsó letöltés: 2023.01.03.

Kusper Judit (2019): *Kánonok és kultuszok a gyermek- és ifjúsági irodalomban*. In: Kusper Judit (szerk. 2019): *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Litterarum. Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei. Tanulmányok az irodalomtudomány köréből. Kánonok és kultuszok a gyermek- és ifjúsági irodalomban. 22. köt.* Eger: Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó. URL: http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4545/1/Acta_LITTERARUM%28irodalom%29_2019_online.pdf Utolsó letöltés: 2023.01.03.

Kusper Judit (2019): *Kötelezők, kortársak, klasszikusok. Javaslatok tantervi-tartalmi szabályozók megújítására a magyar irodalom tantárgy kapcsán*. In: Kusper Judit (szerk. 2019): *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Litterarum. Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei. Tanulmányok az irodalomtudomány köréből. Kánonok és kultuszok a gyermek- és ifjúsági irodalomban. 22. köt.* Eger: Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó. URL: http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4545/1/Acta_LITTERARUM%28irodalom%29_2019_online.pdf Utolsó letöltés: 2023.01.03.

Óhidy A (2021). *Élethosszig tanulni. Az Európai Unió lifelong learning-konceptiójának adaptációja Magyarországon és Németországban 1996 és 2005 között*. Budapest: Gondolat Kiadó 127.p.

Tóth É. (2022.05.11.). *“Nem az ellenőrzést kell magas szintre emelni, a feladatnak kell olyannak lennie, amiben nem lehet csalni” – interjú.*, URL: Modern Iskola: <https://moderniskola.hu/2022/05/nem-az-ellenorzest-kell-magas-szintre-emelni-a-feladatnak-kell-olyannak-lennie-amiben-nem-lehet-csalni-interju/> Utolsó letöltés: 2022.05.16.

Várfaly E. (2020). *Macska és a kaland*. Szentendre: Cerkabella Könyvkiadó 12-25.p.

Varga K. (2003). *Mosó Masa mosodája*. Budapest: Móra Könyvkiadó 4-95.p.

Varga Katalin: *Az információs műveltség fogalma az európai és Európán kívüli kultúrákban*. In: Varga K. (szerk.) (2008). *A 21. század műveltsége. E-könyv az információs műveltségről.*, URL: <http://mek.niif.hu/06300/06355/html/03.htm> Utolsó letöltés: 2022.10.04

Veronaki zenekar (2022): URL: <https://www.veronaki.com/lemezek.html> Utolsó letöltés: 2022.09.20.,

Vörös K. (2001): *A könyvtár-pedagógia szakmódszertana*. In: Könyv és Nevelés, 4.sz., 5862.p., URL: <http://epa.oszk.hu/01200/01245/00012/cikk9.html> Utolsó letöltés: 2022.10.05.